

Az ukrán-magyar kapcsolatok változásai 2014-2022

OTDK dolgozat

Jelige: AKA514

Tartalomjegyzék

Bevezetés.....	3
1. fejezet A magyar és ukrán kapcsolatok kezdete	3
1.1. Magyar - Ukrán Alapszerződés	4
2. fejezet A magyar külügy hozzáállása Ukrajnához és a magyar kisebbséghez	7
2.1. Kisebbségvédelem.....	7
2.2. Euro-atlanti csatlakozás	9
2.3. Nemzetközi szervezetekhez való kapcsolat.....	10
2.4. Gazdaság és külkereskedelem	11
3. fejezet Az ukrán külügy hozzáállása Magyarországhoz	12
4. fejezet A fordulópont a két ország kapcsolatában	17
Összefoglalás.....	28
Felhasznált irodalom	31
Ábrák jegyzéke.....	36

Bevezetés

Magyarország és Ukrajna kapcsolata láthatóan megromlott az utóbbi években. Napjaink Ukrajnában a kisebbségeknek komoly problémákkal kell megküzdeniük. Az Ukrán Állam olyan törvényeket fogad el, amelyek korlátozzák az ott élő kisebbségek jogait.

A dolgozatomban az ukrán-magyar kapcsolatok változását követem nyomon. 2014-ben volt egy fontos esemény Ukrajnában, ami tulajdonképpen egy nagy politikai fordulatot hozott. Ezzel kapcsolatban megvizsgálom a magyar reakciókat, a 2014-es esemény hatását az ukrán-magyar viszony alakulására, s az azóta bekövetkezett változásokat 2014 – 2022 között. Azt állítom, hogy ezen időszakban (2017 körül) van egy törés, és az egyébként reményteljesnek induló ukrán-magyar kapcsolatok azóta folyamatosan romlanak egészen a háborúig, vagyis máig, de ez igazából már egy teljesen új fejezetet fog nyitni. A hipotézis alátámasztására a magyar és ukrán külügyminisztériumok és kormányok nyilatkozatait használom föl, ezek alapján próbálok rávilágítani a 2017-ben bekövetkezett változásra.

A kutatás célja kimutatni, s megnézni, hogy mi hozta a változást a két ország jószomszédi és baráti viszonyában. Szeretnék rávilágítani arra, hogy ehhez köze van-e a kisebbségi törvényeknek.

Munkám során a témát szakirodalmakkal támasztom alá, melyek különböző megvilágításban tárják eléink a problémát. Kielemzem azoknak az elismert szakmai kutatóknak a munkáját, akik behatóan foglalkoztak e témával.

Kutatásom alatt számos olyan érdekes adattal, információval találkoztam, melyek segítettek részleteiben feltárni a valós problémákat. Szakdolgozatomban mindezen ismereteket egybevetve elemzem ki választott témámat.

1. fejezet A magyar és ukrán kapcsolatok kezdete

1991. december 3-tól – Lengyelország és Kanada után – Magyarország lett a harmadik ország, amely független államként ismerte el Ukrajnát. Ugyanezen a napon, 1991. december 3-án írták alá és lépett hatályba az Ukrajna és Magyarország közötti diplomáciai kapcsolatokat létrehozó jegyzőkönyv. Ezzel Magyarország lett az első olyan ország, amely Ukrajna

függetlenségének visszanyerése után diplomáciai kapcsolatokat létesített. Ugyancsak ezen a napon nyitotta meg Magyarország először nagykövetségét az ukrán fővárosban,

1992. március 24-én Ukrajna Magyarországi Nagykövetsége ünnepélyes megnyitóval az első ukrán diplomáciai intézmény lett.

1991. december 6-án Ukrajna és Magyarország aláírta a jószomszédi viszony, barátság és együttműködés alapjairól szóló szerződést, amely 1993. június 16-án lépett hatályba.

Jelenleg Ukrajnának van magyarországi nagykövetsége Budapesten és konzulátusa Nyíregyházán. Magyarországnak Ukrajnában nagykövetsége Kijevben, főkonzulátusa Ungváron és konzulátusa Beregszászban van. Számos közös kétoldalú intézményük is van, amelyek közül a legfontosabbak az Ukrán-Magyar Kormányközi Gazdasági Együttműködési Vegyes Bizottság, az Ukrán-Magyar Kormányközi Határügyi Együttműködési Vegyes Bizottság, a Magyar-Ukrán Tárcaközi Munkacsoport, az Ukrán-Magyar Határforgalom-ellenőrzési Vegyes Bizottság, Ukrán-Magyar Mezőgazdasági Munkacsoport.¹

1.1. Magyar - Ukrán Alapszerződés

1991. május 31-én, Leonyid Kravcsuk ukrán elnök hivatalos budapesti látogatásán a két külügyminiszter aláírta a „Szerződés a jószomszédság és az együttműködés alapjairól a Magyar Köztársaság és Ukrajna között” és a „Nyilatkozat a Magyar Köztársaság és az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság együttműködésének elveiről a nemzeti kisebbségek jogainak biztosítása területén” c. dokumentumot és az ehhez tartozó „Jegyzőkönyv” -et. Ez a szerződés igen pozitív kisebbségvédelmi elveket tartalmaz: államalkotó tényezőnek ismeri el a nemzeti kisebbségeket, rögzíti a kisebbségek egyéni és közösségi jogait, lényegében véve a kulturális és közigazgatási önkormányzat elvét fogalmazva meg. Tiltja a nemzetiségi arányok megváltoztatását, garantálja a nyelvhasználati jogon belül a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyeknek „nemzeti keresztnéveik és családnéveik használatát” (az addigi szovjet gyakorlatot megváltoztatva), az anyanyelven tanulás jogát „az oktatás minden szintjén”, továbbá „a történelmi és kulturális műemlékek megőrzését és védelmét.” Az autonómia elve is benne van a kisebbségvédelmi szerződésben: a felek „olyan státus megteremtését ösztönzik,

¹ Ukrajna Magyarországi Nagykövetsége, <https://hungary.mfa.gov.ua/hu/nagykovetseg/279-z-istoriji-posolystva-ukrajini-v-ugorshhini>

amely biztosítja [a nemzeti kisebbségekhez tartozók számára] jogukat a hatékony részvételre a közügyekben, ideértve az identitásuk védelmével és fejlesztésével kapcsolatos kérdéseket, a lakóhelyüket érintő döntések meghozatalát és végrehajtását.” Végül a két fél kötelezte magát, hogy elősegíti „a nemzeti kisebbségek jogainak nemzetközi jogi kodifikálását”. Mindennek a végrehajtására és ellenőrzésére a dokumentum „a két Fél állami intézményeinek és nemzeti kisebbségeinek képviselőiből” álló Vegyes Bizottság létrehozását írta elő.²

Mindezek mellett a Szerződő felek megállapodnak, hogy a továbbiakban a kapcsolatuk baráti, nem avatkoznak be egymás belügyeibe, a sorsuk feletti rendelkezéshez való jogukat tiszteletben tartják, vitáikat békésen rendezik, egymással szemben nem alkalmazzák elsőként fegyveres erőiket, nem lesz területi követelésük, a nemzetközi jogi kötelezettségeket teljesítik. A szerződés kimondja, hogy amennyiben az egyiküket fegyveres támadás éri, a másik Fél az Egyesült Nemzetek Alapokmányának, valamint az Európai Biztonsági és Együttműködési Értekezlet dokumentumainak megfelelően nem támogatja a támadót, és megteszi a konfliktus békés rendezéséhez szükséges lépéseket. Kötelezettséget vállalnak, hogy visszafogottságot tanúsítsanak fegyveres erőiknek a közös határ körzetében történő elhelyezése és tevékenysége során, ügyelve arra, hogy a csapatok és a haditechnika elhelyezése és szállítása nem történhet titokban.³

A szerződés 7. cikke kimondja, hogy „A Magyar Köztársaság támogatja Ukrajnának azt a törekvését, hogy mielőbb teljes jogú résztvevője legyen az EBEÉ-folyamatnak, illetve más hasonló európai struktúráknak, és ebben segítséget fog neki nyújtani.”⁴

Az Alapszerződés szerint a Szerződő Feleknek meg kell tenniük a szükséges jogi, adminisztratív és egyéb intézkedéseket annak biztosítására, hogy az etnikai kisebbségek a személyes és társadalmi életükben szabadon gyakorolhassák anyanyelvükhöz való jogukat, akár írott, akár szóbeli nyelven, beleértve saját kereszt- és vezetéknévük használatát. E jog gyakorlása nem zárja ki mindkét fél hivatalos nyelvének elsajátításának kötelezettségét.

Mindkét fél egyetért abban, hogy az oktatás minden szintjén biztosítják a kisebbségeknek az anyanyelvük elsajátítását és az anyanyelven való elsajátításhoz szükséges lehetőséget. Az ezzel kapcsolatban felmerülő gyakorlati kérdéseket a Szerződő Felek igényei

² Jeszenszky Géza: Az 1991-es magyar–ukrán alapszerződés jelentősége (»KIJEVI CSIRKE« (Geo)politika a mai Ukrajnában, szerk.: Fedinec Csilla, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram, Budapest, 2019)

³ SZERZŐDÉS: a jószomszédság és az együttműködés alapjairól a Magyar Köztársaság és Ukrajna között, 1-2., 5. cikk

⁴ SZERZŐDÉS: a jószomszédság és az együttműködés alapjairól a Magyar Köztársaság és Ukrajna között, 7. cikk

és lehetőségei, valamint a vonatkozó jogszabályok szerint a jelen Nyilatkozat 16. pontja alapján létrehozott vegyes bizottság keretében oldják meg. A két fél lehetőséget teremt arra, hogy a másik fél területén élő etnikai kisebbségekhez tartozó személyek saját országuk felsőoktatási intézményeiben tanuljanak, felsőfokú tanulmányokban vegyenek részt, valamint az oktatás és a kultúra területén szakértőket cseréljenek. Mindkét fél törekszik a kölcsönösség elvének betartására az oktatás minden szintjén, és elismeri, hogy állampolgárai a másik fél területén található oktatási intézményekbe járnak és tanulnak. Saját oktatási intézményeikben elősegítik az etnikai kisebbségek történelmének és kultúrájának megismertetését.⁵ Továbbá megállapodtak gazdasági, környezetvédelmi és kulturális kérdésekben is.

A Szerződést 10 évre kötötték, úgy, hogy annak hatálya ezt követően automatikusan meghosszabbodik újabb ötéves időszakokra, amennyiben a Felek egyike nem értesíti írásban a másik Felet egy évvel a Szerződés hatályának mindenkor lejártá előtt felmondási szándékáról.

A háromnapos látogatás során aláírt kilenc dokumentum – elsősorban a konzuli egyezmény, a kisebbségi nyilatkozat, valamint a magyar-ukrán alapszerződésre vonatkozó szándéknyilatkozat – mérföldkőnek bizonyult a két ország közötti jószomszédi kapcsolatok fejlődésében, s átfogja a rendszerszintű változások teljes spektrumát. Ezek nemcsak a két szomszéd Moszkvától való hivatalos zárt távolságát fejezik ki (ezt a tendenciát később az Ukrán Köztársaság Függetlenségi Nyilatkozata is megerősítette), hanem a Szovjetunió összeomlása utáni magyar-ukrán kapcsolatok alapjait is. Nem véletlen, hogy Magyarország az első ország, amely nagyköveti szintű képviselőt küldött Kijevbe, és az Ukrajna függetlenségét támogató népszavazást követően alapszerződést írt alá Ukrajnával.

Ráadásul az aláírt dokumentumnak a magyar-ukrán kapcsolatokon túl is van jelentősége. A kilenc magyar-ukrán irat aláírása példát mutatott a hasonló megegyezések aláírásában a többi országgal.⁶

⁵ SZERZŐDÉS: a jószomszédság és az együttműködés alapjairól a Magyar Köztársaság és Ukrajna között, 9-10. cikk

⁶ Paládi Renáta: A magyar-ukrán kétoldalú kapcsolatépítés az 1991 májusában aláírt kétoldalú egyezmények tükrében (<https://ujkor.hu/content/magyar-ukran-ketoldalú-kapcsolatépítés-az-1991-májusában-aláírt-kétoldalú-egyezmények-tükrében>)

2. fejezet A magyar külügy hozzáállása Ukrajnához és a magyar kisebbséghez

2.1. Kisebbségvédelem

Magyarország és Ukrajna kapcsolata a 2014 – 2022-ig felölelő időszakot nézve igencsak változatos. Magyarország végig támogatja azt az Európai Unió álláspontot, amely szerint a független, területileg ép, demokratikus és a jogállamiságot tiszteletben tartó Ukrajna áll az érdekekben.

A 2014-es időszak Oroszország Ukrajna elleni agressziójáról szól. Navracsics Tibor, külgazdasági és külügyminiszter azt nyilatkozta, hogy Magyarország elítéli Oroszország Ukrajna elleni agresszióját, de elutasítja az Oroszország elleni szankciókat. A következőket mondta: "Ez csak azt a véleményünket tükrözi, hogy a szankciók hatástalanok lesznek. Magyarország szerint az ukrainai helyzetből a kiutat egy európai demokratikus ukrán állam jelenti, amely tiszteletben tartja a területén élő nemzeti kisebbségek jogait, hiszen aggodalomra ad okot a nyelvtörvény hatályon kívül helyezése, ezért oda kell figyelni, hogy a jövő Ukrajnájában is biztosított legyen a kisebbségek nyelvhasználata."⁷

Havasi Bertalan, a Miniszterelnöki Sajtóiroda vezetője közölte az MTI-vel, hogy a Porosenko beiktatási ünnepsége utáni találkozón a magyar kormányfő kifejtette: egy európai perspektívájú Ukrajna Magyarország érdeke. Hozzátette: Magyarország a jövőben is érvelni fog Ukrajna uniós integrációja mellett, miután "nemzeti érdekünk, hogy az összes szomszédunk az EU tagja legyen".⁸ A Magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium nyilatkozatai és felszólalásai során mindig hangsúlyozza, hogy olyan Ukrajnát akar, amely tiszteletben tartja a területén élő nemzeti kisebbségek jogait.⁹ Petro Porosenko elnökké választása reményt adott arra, hogy a kisebbségek jogai biztosítva lesznek. Az ukrainai magyar kisebbség támogatta Porosenkot, miután az ukrán elnök még megválasztása előtt kötelezettséget vállalt önálló járás kialakítására a magyarok lakta településekből, a magyar nyelv szabad használatának

⁷ MTI: Navracsics lefordította a Die Weltnek, mi jár Orbán fejében. hvg.hu, 2014. szeptember 5. (https://hvg.hu/itthon/20140905_Navracsics_lefordította_a_Die_Weltnek_mi)

⁸ MTI: Az új ukrán elnökkel tárgyalt Orbán Viktor Kijevben. karpataljalap.net, 2014. június 7. (<https://karpataljalap.net/2014/06/08/az-uj-ukran-elnokkal-targyalt-orban-viktor-kijevben>)

⁹ MTI: Az Európa-politika két eszköze a szövetségkötés és a konfliktusok felvállalása. kormány.hu, 2014. június 4. (<https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminisztarium/hirek/az-europa-politika-ket-eszkoze-a-szovetsegkotes-es-a-konfliktusok-felvallalasa->)

biztosítására és a kulturális autonómia alapfeltételeinek megteremtésére. Navracsics Tibor, akkori külügyminiszter ukrán kollégájával folytatott kétoldalú megbeszélésen kérte, ha mód van rá, Ukrajna tegye lehetővé, hogy állampolgárai kettős állampolgársággal is rendelkezhessenek. Ezt ugyanis az ukrán jog akkor (és jelenleg is) tiltotta.¹⁰

2015-ben Szijjártó Péter fogadta Hennagyij Moszkalt, Kárpátalja kormányzóját, a Kárpátalja Megyei Állami Közigazgatási Hivatal elnökét, amikor közölte, hogy a kormányzó a helyi magyarságnak a biztonságos és nyugodt élet biztosításához szükséges intézkedéseit illetően számíthat a magyarság támogatására. A megbeszélés során leszögezték, hogy fontos az ukrainai decentralizációs reform és az alkotmánymódosítás, de lényeges, hogy a kisebbségi jogok megmaradjanak.¹¹

2017 áprilisában elfogadják Ukrajna vízummentességét, melynek megvalósításában a magyar kormánynak nagy szerepe volt, illetve kiállt Ukrajna mellett minden tekintetben, beleértve a szociális támogatásokat, katonák kezelését és nagymértékű segítségnyújtást. Mindezek ellenére, a magyar kisebbség ellen fokozódtak a megfélemlítések, amelyre válaszul Magyar Levente, a Külgazdasági és Külügyminisztérium gazdaságdiplomáciáért felelős államtitkára a következőt nyilatkozta az MTI-nek: „...rendkívül méltatlannak érezzük, hogy ezek a baráti gesztusok egyre kevésbé találnak viszonzásra Ukrajna részéről, ahol fokozódnak azok a hatósági fellépések, amelyek egyértelműen a kárpátaljai magyar kisebbség megfélemlítésére irányulnak, folyamatos és egyre nagyobb mértékű a kárpátaljai magyar intézmények vegzálása, s ami még súlyosabb, olyan törvényalkotási folyamatok kezdődtek, amelyek a magyar kisebbség jogainak korlátozására irányulnak”. Azt mondja, hogy Magyarország ezt nem tudja elfogadni, és nem tartja szerencsésnek, hogy Ukrajna feszegeti a magyar kormány szerinti őszinte magyar-ukrán barátság kereteit. Ha ezt Kijev szétfeszíti az nemcsak a kárpátaljai magyarság és Magyarország, hanem Ukrajna számára is szomorú következménnyel jár majd.¹² Ebben az évben mindkét fél részéről elhangzottak azon törekvések, amelyek érintik hozzáállásukat a törvényhez. Míg az ukrán miniszterek szemszögéből nem a magyar kisebbségeket akarták korlátozni, addig a magyar miniszterek

¹⁰ MTI: Az új ukrán elnökkel tárgyalt Orbán Viktor Kijevben. karpataljalap.net, 2014. június 7. (<https://karpataljalap.net/2014/06/08/az-uj-ukran-elnokkal-targyalt-orban-viktor-kijevben>)

¹¹ MTI: Szijjártó: az ukrán kormány világos jelét adta, hogy komolyan gondolja a rend biztosítását Kárpátalján. MTI Archívum, 2015. szeptember 9. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

¹² MTI: Magyar Levente: a kormány arra kéri ukrán partnereit, hagyjanak fel a kárpátaljai magyar intézmények vegzálásával. MTI Archívum, 2017. április 7. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

állásfoglalása világos: továbbra is készek a konzultációra, de csak akkor változtatnak hozzáállásukon, ha módosítják a törvényben a kisebbségi jogokat.

2018 januárjában, Párizsban a rendkívüli magyar-ukrán-amerikai háromoldalú találkozón Szijjártó Péter elmondta, hogy az új oktatási törvény elfogadásával Ukrajna a „legalapvetőbb kisebbségvédelmi nemzetközi normákat sértette meg”, egyebek mellett az Európai Unió és az Európai Tanács előírásait a kisebbségek védelméről.¹³

2019-ben Magyarország azt a javaslatot tette az új ukrán kormánynak, hogy a két ország kapcsolata kerüljön vissza a régi kerékvágásba, amikor még nem vették el a kárpátaljai magyar nemzeti közösségtől korábban megszerzett jogait.¹⁴ Ebben az évben bíznak abban, hogy az új elnök Volodimir Zelenszkij megfelelőképpen áll a problémához.

2020-ban az Európai Tanács emberi jogi biztosával folytatott megbeszélésen egyetértett a két ország abban, hogy rendezni kell az anyanyelvi oktatás és a nyelvhasználat kérdését Kárpátalján, valamint, hogy Kárpátalját közös ukrán-magyar "sikertörténétté" kell tenni.¹⁵ Bár ebben az évben pozitív reménysugár jelenik meg, ennek ellenére Ukrajna változatlan politikája miatt, azóta sincs egyetértés közöttük.

2.2. Euro-atlanti csatlakozás

2014-ben Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma üdvözlöi, hogy Ukrajna parlamentje, a Verhovna Rada, valamint az Európai Parlament 2014. szeptember 16-án azonos időben elsöprő többséggel ratifikálta az EU-Ukrajna Társulási Megállapodást és az annak részét képező Mélyreható és Átfogó Szabadkereskedelmi Térségről szóló Megállapodást. A Petro Porosenko elnök által aláírt törvénnyel Ukrajna fontos lépést tett az Európai Unióval megvalósítandó politikai társulás és a sokrétű gazdasági és ágazati együttműködés felé.

¹³ MTI: Ukrán oktatási törvény - Szijjártó: jogi garancia kell arra, hogy az ukrán kormány konzultál a kárpátaljai magyarokkal. MTI Archívum, 2018. január 24. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

¹⁴ MTI: Szijjártó: Magyarország a kapcsolatok rendezését javasolja az új ukrán#<vezetésnek - BŐVÍTETT (új: a felszólalás részletei. MTI Archívum, 2019. július 3. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

¹⁵ MTI: Szijjártó: Magyarország az Ukrajnával való jószomszédi kapcsolatok#<helyreállításában érdekelt. MTI Archívum, 2020.szeptember 23. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

2015-ben Magyarország úgy nyilatkozik Ukrajna euroatlanti integrációjáról, hogy egy demokratikus Ukrajna elsődleges fontosságú az ország számára, mert így a két ország gazdasági és kereskedelmi kapcsolatai fellendülhetnek.¹⁶

2016-ban Ukrajna európai integrációs törekvéseinek támogatása mellett, támogatója az Unióval tervezett szabadkereskedelmi megállapodás jóváhagyásának, és kiáll a vízummentesség mellett. Elfogadhatatlannak tartja, hogy az Európai Unió még mindig nem adott vízummentességet az ukrán állampolgároknak – szögezte le Sziijártó Péter külgazdasági és külügyminiszter. Mindez azért, mert szerinte Magyarországnak Ukrajna nagyon fontos gazdasági, kereskedelmi és politikai partner. Magyarország abban érdekelt, hogy a szomszédjai erősek legyenek, és ez a kárpátaljai magyarság érdeke is. Szerinte az EU-nak is szüksége van erre, mert ha nem tud szövetségeket kötni, nem fog megerősödni.

Az álláspont 2017-ben változott meg, amikor Ukrajna új kisebbségi törvényt fogadott el. Magyarország válasza erre az, hogy amíg nem vonják vissza a kisebbségek jogait sértő oktatási törvényt, addig nem tudják támogatni az ország integrációs törekvéseit.¹⁷ Ukrajna ezen nemhogy nem változtatott, hanem 2019-ben tovább módosította a törvényt, amely még inkább korlátozta a kisebbségek nyelvhasználatát, így Magyarország azon álláspontja, hogy blokkolja az Európai Unióba való belépést és NATO csatlakozást 2022-ig nem változott.

2.3. Nemzetközi szervezetekhez való kapcsolat

Az Európai Biztonsági és Együttműködési Szervezet (EBESZ) fontos szerepet játszik az orosz-ukrán konfliktus megoldásában. A Szervezetnek több missziója van Ukrajnában, amelyekhez Magyarország is hozzájárul. 2014-ben a különleges ukrajnai EBESZ-misszióhoz Magyarország több mint 100 ezer euró pénzügyi támogatással és több tapasztalt szakemberrel járult hozzá, emellett két magyar tagja van az orosz-ukrán határt megfigyelő missziónak.

A 2004-es Kromerzsizsi Nyilatkozat után a V4-ek elkötelezettséget vállalt, hogy segítsék a harmadik államok felkészülését az EU és a NATO csatlakozásra. Létrejön a

¹⁶ MTI: Magyarországi ukrán befektetések ösztönzésére rendeztek gazdasági fórumot Kijevben. MTI Archívum, 2015. május 14. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

¹⁷ MTI: Ukrán oktatási törvény - Sziijártó: Kijevnek eleget kell tennie nemzetközi kötelezettségeinek. MTI Archívum, 2017. november 24. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

V4+Ukrajna formátum, ami 2014-ben kezdődött el az orosz agresszió miatt.¹⁸ Pavlo Klimkin 2014-ben Kijevben, a Szijjártó Péterrel közösen tartott sajtótájékoztatón, reményét fejezte ki, hogy a visegrádi négyek csoportja a jövőben Ukrajna csatlakozásával öttagúvá bővül.¹⁹ A V4 és Ukrajna közötti együttműködés 2015-16-ban érte el a csúcsot politikai szinten, amikor a visegrádi államok az elsők között nyilatkoztak arról, hogy támogatják Ukrajna területi egységét és szuverenitását. 2016-ban Magyarország és a visegrádi államok támogatták a vízummentességi programot az Európai Unió és Ukrajna között.²⁰ Ez az együttműködés 2016-2017-ben kezdett megváltozni, amikor a Visegrádi Négyek belpolitikájára hatással van a migrációs válság, illetve Oroszország külpolitikája. Az is igaz, hogy Ukrajna inkább a nemzetközi szereplőkkel, például USA-val, Kanadával, Németországgal, Egyesült Királysággal és Franciaországgal kötött kapcsolatokra fókuszált, mivel ezeknek nagyobb erőforrásuk és beleszólásuk van a világpolitikába. Az Ukrajnával kapcsolatos álláspont 2018-ban döntően megváltozik, amikor az új nyelvtörvény kapcsán Ukrajna kezdeményezései nem jutottak át a magyarokon. Ez után a V4-ek szlovák elnöksége alatt láthattunk újra optimizmust.²¹

2.4. Gazdaság és külkereskedelem

Magyarország Ukrajna egyik fontos kereskedelmi partnere. A két ország együttműködésének fő területei az agrár- és élelmiszeripar, az energetikai szektor – kiemelten az ukrán villamos energia export, valamint az alternatív energetikai infrastrukturális projektek –, az elektronikai ágazat, a vegyipart, a járműipari beruházások és a környezetvédelem, hozzátevé, hogy elsősorban a hulladékkezelés és újrahasznosítás terén vannak még lehetőségek. A magyar-ukrán kétoldalú kapcsolatok fejlesztésének jó perspektívával kecsegtető területei között ott a pénzügyi szféra, a regionális és határ menti együttműködés, továbbá a turizmus.²²

¹⁸ Political Capital: V4+Ukrajna, vagy V5? 2018.június 31.

(https://www.politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=2275)

¹⁹ MTI: Ukrán válság - Szijjártó Péter: Magyarországnak stabil, erős Ukrajnára van szüksége. MTI Archívum, 2014. december 19. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

²⁰ Külgazdasági és Külügyminisztérium: V4-támogatás Ukrajnának. kormány.hu, 2016.április 12. (<https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgzazdasagi-es-kulugyminiszterium/biztonsagpolitikai-es-nemzetkozi-egyuttmukodesert-felelos-allamtitkar/hirek/kiemelt-figyelemmel-kell-tamogatniuk-a-kormanyoknak-a-kis-es-kozepvallalkozasokat>)

²¹ Political Capital: V4+Ukrajna, vagy V5? 2018.június 31.

(https://www.politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=2275)

²² Külgazdasági és Külügyminisztérium/MTI: Magyarországi ukrán befektetések ösztönzésére rendeztek gazdasági fórumot Kijevben. kormány.hu, 2015.május14. (<https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgzazdasagi-es->

Az ukrán fél érdekelt a földgázszállítás terén is folytatni együttműködését Magyarországgal. Magyarország és Ukrajna kapcsolatainak két, a magyar érdekek részét képező pillérét nevezte meg Navracsics Tibor. Egyrészt a kárpátaljai magyarságot, másrészt azt, hogy Magyarország egyike azoknak az államoknak, amelyek képesek földgázzal ellátni Ukrajnát, ha Oroszországból nem jut energiahordozóhoz.²³

Az Ukrajna és Magyarország közötti gazdasági kapcsolatok 2014 óta folyamatosan fejlődnek és erősödnek. A két ország közötti kereskedelem 2014 és 2019 között megháromszorozódott, és a Magyarország által exportált termékek között az ukránok által vásárolt termékek aránya is növekedett. 2020-tól mindmáig a gazdaságot folyamatosan nem várt események sújtották, ilyenek a Covid-19 világjárvány és az ukrán-orosz háború. Ezek mind rossz hatással voltak és vannak, mind a kétoldalú, mind az országok saját gazdasági helyzetét tekintve.

Magyarország a legnagyobb befektetője Ukrajnának az Európai Unióból, és számos magyar cég sikeresen működik az ukrán piacon. Az ukrán-magyar gazdasági kapcsolatok további fejlődése számos lehetőséget rejt magában a két ország közötti együttműködés bővítésére és erősítésére, ami elősegítheti az országok gazdasági növekedését és fejlődését.²⁴

A KSH adatai szerint Ukrajna a 16-dik legfontosabb külkereskedelmi partnere Magyarországnak, a 14-dik legfontosabb export ország Magyarország részére és a 17-dik legfontosabb import ország Magyarország részére.²⁵ Az Ukrstat adatai szerint Magyarország a 9-dik legfontosabb külkereskedelmi partnere Ukrajnának, Magyarország a 11-dik legfontosabb importország Ukrajna részére és a 10-dik legfontosabb exportország Ukrajna részére.²⁶

3. fejezet Az ukrán külügy hozzáállása Magyarországhoz

kulugyminiszterium/gazdasagdiplomaciaert-felelos-allamtitkar/hirek/magyarorszag-ukran-befektetesek-osztonzesere-rendeztek-gazdasagi-forumot-kijevben)

²³ MTI: Magyarországi ukrán befektetések ösztönzésére rendeztek gazdasági fórumot Kijevben. MTI Archívum, 2015. május 14. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

²⁴ Magyarország Nagykövetsége Kijev (<https://kijev.mfa.gov.hu/page/gazdasagi-kapcsolatok>)

²⁵ KSH, www.ksh.hu

²⁶ Ukrstat, www.ukrstat.gov.ua

Ukrajna és Magyarország kétoldalú kapcsolatai az ukrán fél prioritásai közé tartozik, tekintettel a két ország szomszédságára, Magyarország EU- és NATO-tagságára, valamint Ukrajna érdekeltségére a Visegrádi Csoporttal való együttműködésben.

A kétoldalú kapcsolatok fontos tényezője mintegy 150 000 magyar kisebbség Ukrajnában és több mint 7 000 ukrán magyarországi megléte.²⁷

1. ábra Ukrajna és Magyarország konfliktusai 2014-2020-ig

Forrás: https://www.slovaidilo.ua/2020/10/29/infografika/polityka/ukrayina-uhorshhyna-yaki-konflikty-vynykaly-mizh-derzhavamy-2014-2020-rokax?fbclid=IwAR09byu_W8xGN1VkmtdG4Y-2MePKLo8VeazjgFHUymb_KIS4xenDvpX09IE

Ukrajna 2020-ig 10 konfliktust tart számon Magyarországgal:

1. 2014.03.13. „Állampolgársági konfliktus” – Orbán Viktor Magyarország miniszterelnöke parlamenti felszólalása közben követelte a kettős állampolgárságot és autonómiát a kárpátaljai magyaroknak.

²⁷ Ukrajna Magyarországi Nagykövetsége (<https://hungary.mfa.gov.ua/hu/nagykovetseg>)

- a. 2014.12.19. Sziijártó Péter Ukrajnába látogatott.
 - b. 2015.02.13. Orbán Viktor látogatott Ukrajnába.
2. 2015.02.27. „Útlefél konfliktus” - Potápi Árpád államtitkár bejelenti, hogy 94 ezer kárpátaljai magyar kapott egyszerűsített eljárással magyar állampolgárságot.
3. 2016.05.01. „Állami tisztviselői konfliktus” – érvénybe lépett az a törvény, amely megtiltja az állami képviselők kettős állampolgárságát.
 - a. 2016.09.07. V. Grojszman ukrán miniszterelnök és Orbán V. találkozója.
4. 2017.03.21. „Konfliktus az autonómiáról” - Semjén Zsolt miniszter felszólalt a magyarok települések autonómiájáért Kárpátalján.
 - a. 2017.03.30. Porosenko és Orbán máltai találkozója.
5. 2017.09.05. „Oktatási konfliktus” - Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa elfogadja az oktatási törvényt, amely előírja, hogy a nemzeti kisebbségi iskolákban csak az 1-4. osztályban tanulhatnak anyanyelvükön.
 - a. 2017.10.12. Ukrajna külügyminisztere P. Klimkin Magyarországra látogat.
 - b. 2017.10.19. Lilya Hrinevics oktatási miniszter és Z. Balog az emberi erőforrások miniszterének találkozója.
6. 2018.02.02. „Katonai Konfliktus” - Ukrajna Hadügyminisztériuma tudatja azt az akaratát, amelyben felújítaná a beregszászi katonaságot, ahová 1000 katonát terveznek telepíteni, ahol többségben magyarok élnek.
 - a. 2018.06.22. Klimkin, Sziijártó, Hrinevics és Kásler Mikós beregszászi találkozója.
 - b. 2018.09.26. Klimkin és Sziijártó New York-i találkozója.
7. 2018.10.04. „Konzuli konfliktus” – Ukrajna Külügyminisztériuma felszólítja a beregszászi konzult Ukrajna elhagyására. Ennek oka, hogy magyar útleveleket adott a beregszászi ukrán állampolgároknak.
 - a. 2018.10.24. Pavlo Klimkin és Sziijártó Péter találkozója a Varsói Biztonsági Fórumon.
 - b. 2018.12.04. Klimkin és Sziijártó brüsszeli találkozója egyidejűleg a NATO tagországok találkozásával.
 - c. 2018.12.06. Klimkin és Sziijártó milánói találkozója.
 - d. 2019.02.06. Klimkin és Sziijártó Washingtoni találkozója, ahol 79 ország külügyminisztere vett részt.
8. 2019.04.25. „Nyelvi konfliktus” - Az Ukrán Legfelsőbb Tanács elfogadta az ukrán, mint államnyelv funkcionálásának biztosításáról c. törvény életbe léptetését.

- a. 2019.07.16. Sziijártó P. Beregszászba látogat.
- 9. 2019.07.16. „Választási Konfliktus” – Sziijártó P. kampányol Brenzovics L. képviselő mellett.
 - a. 2020.05.29. Kuleba ukrán külügyminiszter Magyarországra látogat.
 - b. 2020.06.25. Sziijártó Ukrajnába látogat.
 - c. 2020.09.23. Sziijártó Ungvárra és Beregszászba látogat
- 10. 2020.10.08-09. „Választási konfliktus” – Potápi Árpád államtitkár az ukrainai magyar pártok mellett kampányol. Potápi Ungvárra és Beregszászba látogat.

2014-ben Orbán Viktor magyar miniszterelnök kijelentette, hogy autonómiára és kettős állampolgárságra van szükség a környező országokban, különösen Ukrajnában élő magyarok számára. Az ukrán külügyminisztérium aggodalmát fejezi ki e kijelentései miatt, és beszélgetésre hívta a magyar nagykövetet. Ezt Jevhen Perebijnisz, az ukrán külügyminisztérium információpolitikai főosztályának igazgatója mondta egy kijeji tájékoztatón – írja az Ukrán Pravda. „A magyar kormányfőnek a magyarok autonómiájáról és kettős állampolgárságról szóló, Ukrajna hatályos jogszabályainak ellentmondó kijelentéseit aggodalommal fogadjuk, mivel nem járulnak hozzá hazánk helyzetének deszkalációjához és stabilizálásához” – mondta. Az ukrán külügyminisztérium arra szólította fel a magyar partnereket, hogy kiegyensúlyozottan közelítsenek olyan kényes kérdésekben, mint az etno-nemzeti politika.²⁸

2015 februárjában Potápi Árpád János nemzetpolitikáért felelős államtitkár kijelentette, hogy 94 ezer kárpátaljai magyar kapott egyszerűsített eljárásban magyar állampolgárságot. Egyes ukrán politikusok aggodalmuknak adtak hangot amiatt, hogy Magyarország ezzel állítólag azt a forgatókönyvet valósítja meg Kárpátalján, amit Oroszország a Krím elcsatolása előtt.²⁹ A kettős állampolgárság konfliktusa új szintet kapott, amikor 2016 májusában Ukrajnában hatályba lépett a közszolgálatról szóló törvény, amely megtiltotta a kormánytisztviselőknek, hogy kettős állampolgársággal rendelkezzenek.

2017-ben Sziijártó Péter magyar külgazdasági és külügyminiszter azt nyilatkozta, miután Petro Porosenko ukrán elnök aláírta az új oktatási törvényt, hogy Magyarország

²⁸ Київ відреагував на заяву Угорщини про автономію на Закарпатті. 2014. május 13. (<https://www.volynnews.com/news/policy/kyiv-vidreahuvav-na-zaiavu-uhorshchyny-pro-avtonomiiu-na-zakarpatti-/?fbclid=IwAR2-iS3BCCjNzpQJhtArFrBxSIL0R3UsjWPCl99nkGpY9mCEWpNGiZqwAUI#comments>) 2017. május 13.

²⁹ Georgij Erman: Miért utasították ki a magyar konzult Ukrajnából: a konfliktus története. BBC News Ukrajna, 2018. október 4. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45720660>

blokkolni fogja és meg fogja vétózni az Európai Unió minden olyan döntését, amely Ukrajnát az EU-hoz közelíti.³⁰ Liliya Hrynevych ukrán oktatási és tudományos miniszter válasza erre, hogy "rendkívül csalódott és meglepődött", hogy a magyar kollégák „nem akarják, hogy a magyar származású ukrán állampolgároknak európai kilátásai legyenek. ... Az új oktatási törvénnyel nem sértünk nemzetközi kötelezettségeket. Az a véleményem, hogy sok mítosz kering az új magyarországi oktatási törvénnyel kapcsolatban" – nyilatkozta a 112-es ukrainai tévécsatorna adásában.³¹ Pavlo Klimkin az ügyről azt nyilatkozta, hogy az intézkedések nem a magyar kisebbségek ellen irányultak és a kettős állampolgárságot nem engedhetik meg az orosz agresszió miatt.³² Sziijártó Péter szerint az ukrán oktatási törvényről csak akkor lehet sikeresen konzultálni, ha már a megbeszélések idejére is felfüggesztik a törvény azon pontjait, amelyek sértik a kisebbségek jogait. Hangsúlyozta, hogy nem arról van szó, hogy az Ukrajnában élő magyarok kaptak egy jogot, ami kevés, hanem egy meglévő jogot vettek el tőlük.³³

A „konzuli” konfliktus 2018 októberében merült fel, amikor az ukrán külügyminisztérium persona non grata-nak nyilvánította a beregszászi magyar konzult, mivel az ukrán város területén ukrán állampolgároknak magyar útlevelet állított ki. Válaszul Budapest közölte, hogy kiutasítja az ukrán konzult. Pavlo Klimkin a problémával kapcsolatban a következőket mondta: „Úgy tűnik, valaki Ukrajnában és külföldön félrehallott engem. A beregszászi főkonzulátus botrányos videójában nem csupán az állampolgárság kiosztása a probléma, hanem az a felhívás, hogy ezt el kell rejteni Ukrajna elől. Van miről beszélni, és lépni fogunk!”³⁴ Sziijártó Péter magyar külügyminiszter szerint a videót az ukrainai választási kampányban a magyarok elleni gyűlöletkeltésre használták fel. „A kettős állampolgárság általános gyakorlat az EU-ban, így az ukrán felháborodás azt mutatja, hogy Kijev nem gondolja komolyan az európai integrációt és a NATO-tagságot” – mondta.³⁵

³⁰ MTI: Ukrán oktatási törvény - Sziijártó: Ukrajnának ez fájni fog. MTI Archívum, 2017. szeptember 26. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

³¹ [http://www.polukr.net/uk/blog/2017/09/ugorshhina-obicyaye-blokuvati-zblizhennya-ukrayini-z-yes-cherez-zakon-pro-osvitu-](http://www.polukr.net/uk/blog/2017/09/ugorshhina-obicyaye-blokuvati-zblizhennya-ukrayini-z-yes-cherez-zakon-pro-osvitu-zayava/?fbclid=IwAR1_m_pBdkrXdHC5NSYhejE2bMaOBfiRZYmpeHXlb0gYJcpLEVEUYkTKIYs)

[zayava/?fbclid=IwAR1_m_pBdkrXdHC5NSYhejE2bMaOBfiRZYmpeHXlb0gYJcpLEVEUYkTKIYs](http://www.polukr.net/uk/blog/2017/09/ugorshhina-obicyaye-blokuvati-zblizhennya-ukrayini-z-yes-cherez-zakon-pro-osvitu-zayava/?fbclid=IwAR1_m_pBdkrXdHC5NSYhejE2bMaOBfiRZYmpeHXlb0gYJcpLEVEUYkTKIYs)
³² MTI: Sziijártó Kijevben: Határozott elvárásunk Ukrajnával szemben a magyar kisebbség jogainak szavatolása, karpataljalap.net, 2017. április 11. (<https://karpataljalap.net/2017/04/11/szijarto-kijevben-hatarozott-elvarasunk-ukrajnaval-szemben-magyar-kisebbség-jogainak>)

³³ MTI: Sziijártó: Ne akarja megmondani az ukrán kormány, hogy mi a jó a kárpátaljai magyaroknak. kmtsz.com.ua, 2017. november 13. (<https://kmtsz.com.ua/2017/10/13/szijarto-ne-akarja-megmondani-az-ukran-kormany-hogy-mi-jo-karpataljai-magyaroknak/>)

³⁴ Sofia Milevszaja: "Úgy tűnik, hogy valaki félreértette": Klimkin a Magyarországgal kapcsolatos útlevélbotrány fő problémáját nevezte meg. Znaj.ua, 2018. szeptember 21. (<https://znaj.ua/ru/politics/174975-zdayetsya-dehto-nedochuv-klimkin-nazvav-golovnu-problemu-pasportnogo-skandalu-z-ugorshchinoyu>)

³⁵ Georgij Erman: Miért utasították ki a magyar konzult Ukrajnából: a konfliktus története. BBC News Ukrajna, 2018. október 4. <https://www.bbc.com/ukrainian/features-45720660>

2019 áprilisában "nyelvi" konfliktus tört ki az országok között, amikor parlamentünk törvényt fogadott el az ukrán nyelv, mint államnyelv működéséről. Akkor Szijjártó Péter magyar külügyminiszter ezt elfogadhatatlannak nevezte.

2020. október: Az ukrainai helyhatósági választások során Szijjártó Péter magyar külügyminiszter egy bizonyos politikai erő támogatására szólította fel a kárpátaljai magyarokat, és kampányolt a beregszászi polgármester mellett.³⁶ Az ukrán külügyminisztérium "a belügyekbe való közvetlen beavatkozásnak" minősítette Szijjártó nyilatkozatát.³⁷ Bozsok Igor Valerjovics, a Klimkin lemondása utáni külügyi tárca vezetője, behívatta Íggyártó Istvánt, aki 2018-tól magyar nagykövet Ukrajnában és Twitter oldalán nyilatkozta azt, hogy szerinte a magyar és ukrán kapcsolatok fejlesztésében előre és nem hátra tekintő megközelítés lenne szükséges. Szerintük Ukrajna mindent megtett a kapcsolatok javításáért és a magyar fél az, aki mégsem változtat a hangnemén.³⁸ A magyar fél egyik válasza erre Menczer Tamástól a Külgazdasági és Külügyminisztérium tájékoztatásért és Magyarország nemzetközi megjelenítéséért felelős államtitkárától jött, aki azt nyilatkozta, hogy az ukrán vezetés adja vissza a nemzeti kisebbségek jogait ne pedig alaptalanul vádaskodjon.³⁹

4. fejezet A fordulópont a két ország kapcsolatában

Sztáray Péter, Külgazdasági és Külügyminisztérium biztonságpolitikáért felelős államtitkára 2021-ben azt nyilatkozta a Magyar Nemzetnek, hogy 2017 szeptembere előtt Magyarország volt az egyik leghatározottabb támogatója Ukrajna euroatlanti közeledésének, akár a vízumliberalizáció, akár az EU-val kötött átfogó megállapodás terén. Addig fogják megvétőzni a NATO–Ukrajna Bizottság miniszteri, illetve állam- és kormányfői szintű üléseinek összehívását mindaddig, amíg Ukrajna nem biztosítja a kisebbségek korábbi jogait.

³⁶ Spirk József: A kijevei külügy szerint Szijjártó Péter beavatkozott az ukrainai választásba. 24.hu, 2020. október 25. (<https://24.hu/kulfold/2020/10/25/a-kijevei-kulugy-szerint-szijjarto-peter-beavatkozott-az-ukrainai-valasztasba/>)

³⁷ Olekszandr Lashchenko: Ukrajna-Magyarország konfliktus: Orbán csapdája vagy Kijev hálátlansága? РадіоСвобода, 2021. január 19. (<https://www.radiosvoboda.org/a/ukraine-hungary-orban/31051620.html>)

³⁸ G.M.: Újabb magyar-ukrán diplomáciai csörte. Népszava, 2019. július 05. (https://nepszava.hu/3042133_ujabb-magyar-ukran-diplomaciai-csor-te)

³⁹ Márkos Imre Örs, MTI: Külügyminisztérium: Az ukrán vezetők ne vádolják alaptalanul Magyarországot. Origó, 2017. július 17. (<https://www.origo.hu/nagyvilag/20190717-az-ukran-vezetok-ne-vadoljak-alaptalanul-magyarorszagot.html>)

Magyarországnak fontos, hogy Ukrajna stabil, fejlődő ország legyen, ezért tárgyalniuk kellene egymással.⁴⁰

De hogyan is jutottunk el idáig?

Ukrajna függetlenné válása után a nehéz politikai és gazdasági helyzet nyelvi konfliktusokat idézett elő. Ezek a konfliktusok máig sem csitultak el. A konfliktust fokozza, hogy az ukrainai nyelvpolitika az ukrán nyelv megerősítését tűzte ki célul úgy, hogy nem veszi figyelembe a kisebbségek nyelveit.

A 2001. évi első ukrainai népszámlálás adatai szerint az országban 130 nemzetiség él. Az ország összlakosságának 99,33%-át mégis csak 22 nemzetiség teszi ki, 95,10%-át pedig a két legnagyobb nemzet: az ukránok és az oroszok alkotják⁴¹ (lásd 1. táblázat).

⁴⁰ Kottász Zoltán: Nincs magyar külpolitika magyar nemzetpolitika nélkül, Magyar Nemzet, 2021. május 21. (<https://magyarnemzet.hu/kulfold/2021/05/nincs-magyar-kulpolitika-magyar-nemzetpolitika-nelkul>)

⁴¹ Csernicskó, István és Melnyik, Svitlana: Az ukrainai kisebbségek és a nyelvi oktatás. In: Magyarok a Tisza-forrás környékén. PoliPrint, Ungvár, 2007, 120-121. o.

2001		
Nemzetiség	Szám	%
Ukrán	37541693	77,82
Orosz	8334141	17,28
Belorusz	275763	0,57
Moldáv	258619	0,54
Krími tatár	248193	0,51
Bolgár	204574	0,42
Magyar	156566	0,32
Román	150989	0,31
Lengyel	144130	0,30
Zsidó	10351	0,21
Örmény	99894	0,21
Görög	91548	0,19
Tatár	73304	0,15
Cigány	47587	0,10
Azerbajdzsán	45176	0,09
Grúz	34199	0,07
Német	33302	0,07
Gagauz	31923	0,07
Koreai	12711	0,03
Csuvas	12353	0,03
Üzbég	10593	0,02
Szlovák	6397	0,01
Egyéb	323656	0,67
Összesen	48240902	100

1. táblázat. Ukrajna lakosságának nemzetiségi összetétele 2001. évi népszámlálás szerint

Forrás: Csernicskó I. – Melnyik S., 2007

Ezekből az adatokból azt a következtetést vonhatjuk le, hogy bár a függetlenné vált Ukrajna egynyelvű, a hivatalos nyelv az ukrán, mégis soknemzetiségűnek és többnyelvűnek mondhatjuk.

Az 1991-től Ukrajna 2019 tavaszáig négy olyan törvényt fogadott el, amelyek célja a nyelvhasználat szabályozása. Ezek a jogszabályok a következők: Ukrajna törvénye „Az Ukrán Szovjet Szocialista Köztársaság nyelveiről” 1989-ben, Ukrajna törvénye „A Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartájának ratifikálásáról”, 1999-ben, Ukrajna törvénye „A Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartájának ratifikálásáról” 2003-ban és Ukrajna törvénye „Az állami nyelvpolitika alapjairól” 2012-ben.⁴²

Az 1989-es törvény mintegy kompromisszum volt az ukránosítás és a fennálló status quo fenntartása között.⁴³ A függetlenné válás után az Európai Tanács Parlamenti Közgyűlése 190. számú határozata előírta Ukrajnának, mint csatlakozási feltétel a „Keretegyezmény a nemzeti kisebbségek védelméről” című dokumentum ratifikálását, valamint a csatlakozás utáni egy éven belül Kijev írja alá és hagyja jóvá a Regionális vagy kisebbségi nyelvek európai kartáját. Mindennek eleget téve 1997-ben a Legfelsőbb Tanács ratifikálta a Keretegyezményt, 1999-ben pedig a Kartát. Ám Ukrajna Alkotmánybírósága 2000-ben formai okok miatt, miszerint nem az államelnök, hanem a parlament elnöke írt alá, hatályon kívül helyezte a Karta ratifikálásáról szóló törvényt.⁴⁴ Mindezt feltehetőleg azért tette, hogy ne kelljen eleget tennie a nemzetközi dokumentumban leírt követelményeknek. 2003-ban azonban jóváhagyta a Kartát, ami csak 2005. szeptember 19-én került az ET főtitkárához, ami csak 2006. január 1-én lépett hatályba Ukrajnában.

2012-ben botrányos körülmények között szavazta meg a parlament a következő nyelvtörvényként emlegetett „Ukrajna törvénye az állami nyelvpolitika alapjairól” határozatot. Ez a határozat már nem a kisebbségek nyelveire terjed ki, hanem a nyelvek, anyanyelvi beszélőinek jogait határozza meg. Ez a különbség azért lényeges, mert Ukrajnában jelentős eltérés van a lakosság nemzetiségi és anyanyelvi összetétele között. Ahogyan azt a 2. táblázatban is láthatjuk, a nemzetiségek közül vannak, akik nem a saját nyelvüket, hanem a többség az orosz, utána pedig az ukránt mondják anyanyelvüknek.⁴⁵

⁴² Закон України «Про засади державної мовної політики». (<https://zakon.rada.gov.ua/go/5029-17>)

⁴³ Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő 2020b. Tévkút az ukrán nyelvpolitikában Ukrajna törvénye „Az ukrán, mint államnyelv működésének biztosításáról” (elemző áttekintés). Törökbálint: Termini Egyesület, 23 o.

⁴⁴ Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő 2020b. Tévkút az ukrán nyelvpolitikában Ukrajna törvénye „Az ukrán, mint államnyelv működésének biztosításáról” (elemző áttekintés). Törökbálint: Termini Egyesület [Про ратифікацію Рамкової к...](https://zakon.rada.gov.ua/go/09.12.1997%20703/97-BP) | Від 09.12.1997 № 703/97-BP ([rada.gov.ua](https://zakon.rada.gov.ua/go/09.12.1997%20703/97-BP)) 24 o.

⁴⁵ Csernicskó, István és Melnyik, Svitlana (2007) Az ukrán kisebbségek és a nyelvi oktatás. In: Magyarok a Tisza-forrás környékén. PoliPrint, Ungvár, 121-122 o.

	Összesen	Nemzetisége és nyelve azonos		Nem azonos a nemzetisége. A következőket vallja anyanyelvének:					
Nemzetiség				Orosz		Ukrán		Egyéb	
	Szám	Szám	%	Szám	%	Szám	%	Szám	%
Ukrán	37541693	31970728	85,16	-	-	5544729	14,77	26367	0,07
Orosz	8334141	7993832	95,92	328152	3,94	-	-	12157	0,15
Belorusz	275763	54573	19,79	48202	17,48	172251	62,46	737	0,27
Moldáv	258619	181124	70,04	27775	10,74	45607	17,63	4113	1,59
Krími tatár	248193	228373	92,01	184	0,07	15208	6,13	4428	1,78
Bolgár	204574	131237	64,15	10277	5,02	62067	30,34	993	0,49
Magyar	156566	149431	95,44	5367	3,43	1513	0,97	255	0,16
Román	150989	138522	91,74	9367	6,20	2297	1,52	803	0,53
Lengyel	144130	18660	12,95	102268	70,96	22495	15,61	707	0,49
Zsidó	10351	3213	3,10	13924	13,44	85964	82,98	490	0,47
Örmény	99894	50363	50,42	5798	5,80	43105	43,15	628	0,63
Görög	91548	5829	6,37	4359	4,76	80992	88,47	368	0,40
Tatár	73304	25770	35,15	3310	4,52	43060	58,74	1164	1,59
Cigány	47587	21266	44,69	10039	21,10	6378	13,40	9904	20,81
Azerbajdzsán	45176	23959	53,03	3224	7,14	16968	37,56	1026	2,27
Grúz	34199	12539	36,66	2818	8,24	18589	54,36	253	0,74
Német	33302	4056	12,18	7360	22,10	21549	64,71	337	1,01
Gagauz	31923	22822	71,49	1102	3,45	7232	22,65	767	2,40
Koreai	12711	2223	17,49	700	5,51	9662	76,01	126	0,99
Üzbég	12353	3604	29,18	1818	14,72	5996	48,54	935	7,57
Csuvas	10593	2268	21,41	564	5,32	7636	72,09	125	1,18
Szlovák	6397	2633	41,16	2665	41,66	335	5,24	764	11,94
Egyéb	323656	46933	14,50	17467	5,40	66205	20,46	193051	59,65

2. táblázat Ukrajna lakossága anyanyelv szerint a 2001. évi census adatai alapján

Forrás: Csernicskó I. – Melnyik S., 2007

Az adatok szerint az orosz, magyar, román, krími tatár, ukrán, gagauz, moldáv nemzetiségek többségénél egyezik a nemzetiség és az anyanyelv.

A 2012-es törvény abban is kedvező változást hozott, hogy a korábbi 50%-os értékhez képest 10%-ban állapította meg azt a küszöböt, amit egy közigazgatási egységen belül a regionális vagy kisebbségi nyelvek beszélőinek el kell érniük, hogy az ukrán mellett a kisebbségi nyelv regionális hivatalos nyelvként funkcionálhasson. A törvény az alábbi 18 nyelvet ismerte el regionális vagy kisebbségi nyelvként: orosz, belorusz, bolgár, örmény, gagauz, jiddis, krími tatár, moldáv, német, görög, lengyel, roma (cigány), román, szlovák, magyar, ruszin, karaim és krimcsak. Ez a kisebbségbarát nyelvtörvény azért került a támadások kereszttüzébe, mert az új ukrán politikai nemzet formálódásában a nemzeti nyelvnek kiemelt jelentősége van. Az ország nyelvi, nyelvhasználati szempontból gyakorlatilag két nagy részre szakadt: nyugaton egyértelműen az ukrán nyelvűek és az ukrán nyelv használata dominál, de ahogy kelet felé haladunk, egyre nagyobb az orosz ajkúak és az orosz nyelvet használók aránya. Ezért is próbálták a törvényt többször is alkotmányellenesnek minősíteni. Ukrajna Alkotmánybírósága 2013-ban elutasította a beadványt. 2014-ben a második Majdan eseményei után a parlamentben a radikális többség első intézkedése volt február 23-án törvényt fogadni el a nyelvtörvény hatályon kívüli helyezéséről. A leválni szándékozó Krím félszigetről és a forrongó Donbászról (keleti megyék) érkező riasztó hírek, több külföldi állam tiltakozásának, valamint az ukrán értelmiség józanságra intő, példátlanul egységes megszólalása nyomán Olekszandr Turcsinov házelnök, aki egyben az ideiglenes államfői jogokat is gyakorolta, nem írta alá a parlamenti javaslatot.⁴⁶ Az orosz és ukrán nyelvek egymást háttérbe szorításával foglalkozó nyelvproblémák egyre erősebben kerültek be a nemzettudatba. A nyelvek használatát szabályozó jogszabályokat soha nem alkalmazták következetesen Ukrajnában, ami önmagában alkalmas volt arra, hogy a kérdés folyamatosan politikai kampánytémává váljon. A tényleges gazdasági, szociális problémákat megoldani képtelen politikai erők ezzel terelték el a figyelmet a gondokról.⁴⁷ Így válhatott a nyelvkérdés a fegyveres konfliktus kitörésének egyik ürügyévé is.⁴⁸

⁴⁶ Csernicskó István – Fedinec Csilla: Nyelvpolitika Ukrajnában, 2015. március. Magyar Nyelvőr, 2015. 2. 145–156.

⁴⁷ Stepanenko, Viktor: Identities and Language Politics in Ukraine: The Challenges of Nation-State Building. In: Daftary, Farimah – Grin, François (eds.): Nation-Building Ethnicity and Language Politics in transition countries. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative – Open Society Institute, 2003. 109–135

⁴⁸ Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Karmacsi Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő 2020b. Tévút az ukrán nyelvpolitikában Ukrajna törvénye „Az ukrán, mint államnyelv működésének biztosításáról” (elemző áttekintés). Törökbálint: Termini Egyesület, 12 o.

Ilyen körülmények között került tárgyalásra az ukrainai oktatásügy megreformálásának kérdése. Az új oktatási törvényt 2016. október 6-án a parlament első olvasatban elfogadta, majd 2017. szeptember 5-én a végső szavazást megtartva a többség megszavazta. Mivel ez az oktatási törvény nem garantálja a kisebbségek anyanyelven való tanulását, így több nemzetközi tiltakozás ellenére nem látszott esély arra, hogy az elnök miért ne írja alá a törvényt. Bár a magyar-ukrán mondhatjuk hivatalos dokumentumokat közölték, a fordítás mégsem egyezik meg az eredeti szövegrésszel. Magyar nyelven kimondja: a felek egyetértenek abban, hogy biztosítják annak lehetőségét, hogy „a nemzeti kisebbségek tanulják anyanyelvüket és anyanyelvükön tanuljanak”. Ukrán nyelven viszont az „és” helyett a „vagy” kötőszó szerepel,⁴⁹ amely egészen más értelmezést tesz lehetővé. Ez tehát két egymásnak ellentmondó szöveg, amely nemzetközi dokumentumban nem lehetséges, ha pedig mégis előfordul, azt orvosolni kell. Bár az utolsó szavazás előtt a dokumentumot jelentősen módosították, annak tartalmát már nem közölték. Ebben az utolsó fázisban Petro Porosenko államfő írta alá a jogszabályt szeptember 25-én,⁵⁰ ami szeptember 28-án lépett hatályba. Az elfogadott jogszabály egy kerettörvény, amelyet az oktatás különböző szintjeire vonatkozó törvényeknek kell követniük. A törvény strukturális reformot is előír: jelenleg a közoktatás 11 évfolyamos és háromfokozatú: az első fokozat 1–4. osztály, a második az 5–9. osztály, majd a harmadik a 10–11. osztály. Az új struktúra: az elemi az 1–4. osztály, az általános középiskola az 5–9. osztály, valamint a harmadik fokozat két irányt tesz lehetővé: szakoktatásba való továbblépést, vagy pedig az érettségit adó líceumba való továbblépést a 10–12. évfolyamon.⁵¹ Az új törvény előírásait fokozatosan vezetik be, ami 2018. szeptember 1-től már elkezdődött. A kerettörvény megkülönbözteti a nemzeti kisebbségeket és az őshonos népeket. Ukrajna parlamentje 2014 márciusában, a Krím orosz bekebelezése utáni napokban parlamenti határozat formájában ismerte el a krími tatárok őshonos státusát,⁵² amit előtte negyed évszázadig hiába követeltek az érintettek belföldön és a nemzetközi fórumokon egyaránt. Ez a „megoldás” szimptomatikusnak tekinthető. Az őshonos népek és a nemzeti kisebbségek közötti különbségtételnek nem csupán szimbolikus, hanem döntő jelentősége van. Az oktatási törvény 7. cikkelyének 1. pontja szerint az őshonos népekhez tartozók számára „az iskola előtti és az általános középiskolai szinteken” marad meg az anyanyelven való oktatáshoz való jog, míg a nemzeti kisebbségekhez tartozók

⁴⁹ Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text)

⁵⁰ Проект Закону про освіту (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639)

⁵¹ Закон України «Про освіту». (<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>)

⁵² Постанова Верховна Рада України „Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави” від 20.03.2014 № 1140-VII. (<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1140-vii>)

csupán „az iskola előtti és az elemi iskolai szinteken” élhetnek ezzel a joggal. Azaz: miközben a megszállt Krím félszigeten őshonos, az ország megmaradt területein csak szétszórva élő krími tatárok – mint őshonos nép tagjai – az 1. osztálytól a 12. osztályig tanulhatnak anyanyelvükön a jogszabály hatályba lépést követően, addig az ország bizonyos területein tömbben élő oroszok, magyarok, románok – mint nemzeti kisebbségek képviselői – számára csupán az 1–4. osztályokban garantált ez a jog. Tehát 2017-ig az ukrán törvények elidegeníthetetlen állampolgári jogként határozták meg az oktatási nyelvének megválasztásához fűződő jogot. Ezek a törvények jelentősen szűkítik a kisebbségi nyelvek használatának jogát és lehetőségét, az elektronikus sajtó nyelvének szabályozását, az új oktatási törvény nyelvét.

Ukrajna Legfelsőbb Tanácsa 2019. április 25-én fogadta el „Az ukrán, mint államnyelv működésének biztosításáról” című törvényt. Petro Porosenko ukrán elnök május 15-én aláírta a törvényt, ami július 16-án hatályba is lépett. Habár mindenki arra számított, hogy a közben megtörtént választási eredmények Volodimir Zelenskijet hozták ki győztesnek és ő változtat majd ezen a törvényen. A tényleges politikai hatalom elvesztése után a törvény elfogadásával Porosenko célja az volt, hogy az egész ukrainai társadalmat megosztó örökséget hagyományozzon utódjára. A törvény semlegesíti a kisebbségek korábban szerzett nyelvi jogait, és a magánbeszélgetések, illetve egyházi szertartásokon kívül mindenhol kötelezővé teszi az ukrán nyelv használatát. A 2019-es törvény elfogadását nem előzte meg valódi társadalmi diskurzus. A törvény szövegéről nem folytattak konzultációkat a nemzeti kisebbségek képviselőivel sem. Ez annak ellenére elmaradt, hogy Ukrajna a Karta 7. cikk (4) bekezdése alapján kötelezte magát amellelt, hogy a regionális vagy kisebbségi nyelvekre vonatkozó politikájának meghatározásakor figyelembe veszi az ezeket a nyelveket használó csoportok igényeit és kívánságait. Ukrajna a Keretegyezmény ratifikálásával szintén kötelezettséget vállalt arra, hogy nyelvpolitikájának alakítása során konzultál az érintett felekkel. A Keretegyezmény 15. cikke előírja, hogy az állam megteremti a feltételeket ahhoz, hogy a nemzeti kisebbségekhez tartozó személyek részt vehessenek az őket érintő ügyekben, s ez magában foglalja többek között az ezekkel a személyekkel folytatott konzultációt akkor, amikor az államok olyan intézkedéseket hoznak, amelyek közvetlenül érintik a kisebbségeket. A törvény közvetlenül érinti a kisebbségi nyelvek beszélőit, ezért a velük folytatott konzultáció elmaradása a jogalkotó komoly mulasztása.⁵³

⁵³ Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Karmacsi Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő 2020b. Tévút az ukrán nyelvpolitikában Ukrajna törvénye „Az ukrán, mint államnyelv működésének biztosításáról” (elemző áttekintés). Törökbálint: Termini Egyesület 43.o

A törvényt a Velencei Bizottság is vizsgálta, szerintük rendkívül fontos a megfelelő egyensúly megteremtése a nyelvpolitikában, mert csak így lehet elkerülni, hogy a nyelvi kérdés az Ukrajnában élő etnikai csoportok közötti feszültség forrásává váljon. Elismerték továbbá, hogy a nyelvpolitika rendkívül összetett, érzékeny és átpolitizált kérdés Ukrajnában, különös tekintettel az Oroszországgal folytatott konfliktusra. Mindezek ellenére Ukrajnában a hatalmon lévő politikai elit, a nyelvi kérdést saját belpolitikai céljaira használta fel, szándékosan kiélezve a nyelvi kérdésben rejlő konfliktusokat választóik mozgósítása érdekében. Teszik mindezt úgy, hogy nemzetközi kötelezettségeket vállalták, hogy eleget tegyenek az Európai Unió csatlakozás feltételeinek, hogy megengedi vagy bátorítja a kisebbségi nyelvek használatát.⁵⁴ A jogszabály kötelezően előírja az államnyelv használatát a társadalmi élet minden területén. A 2014–2019 között az országot vezető politikai tábor akkor fogadott el törvényt az államnyelv védelméről, amikor (egy vesztés elnökválasztás után) át kellett adniuk a hatalmat.

2017 márciusában Szijjártó Péter külgazdasági és külügyminiszter a NATO-tagországok külügyminisztereinek egynapos brüsszeli tanácskozását követően arra kérte Pavlo Klimkin ukrán külügyminisztert, gondoskodjanak arról, hogy se a nyelvtörvény, se az oktatási törvény, se az állampolgársági törvény módosítása ne érintse hátrányosan a magyar nemzeti közösséget. Figyelmeztette, hogy ha az akkorinál is hátrányosabb helyzetbe kerül a magyarság, annak hangot fog adni az Európai Unió fórumain. Magyarország számos konkrét segítséget nyújtott Ukrajnának, például 50 millió dolláros hitelkeretet nyitott például az infrastrukturális fejlesztésekre. Cserében viszont elvárta, hogy ne sérüljenek az ott élő magyar nemzeti kisebbség jogai.⁵⁵ Ukrajna a kérést nem vette figyelembe, így erre válaszul a magyar külgazdasági és külügyminiszter utasításba adta, hogy a magyar diplomácia semmilyen nemzetközi szervezetben nem támogathat egyetlen ukrán kezdeményezést sem, és Magyarország nem támogat semmilyen, Ukrajna számára fontos döntést. „Az ENSZ, az EBESZ és az Európai Unió minden fórumán felveti Magyarország az ukrán törvénymódosítás ügyét, és meggátolja az Ukrajna számára fontos ügyek megvalósítását” – jelezte.

⁵⁴ Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Karmacs Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő 2020b. Tévút az ukrán nyelvpolitikában Ukrajna törvénye „Az ukrán, mint államnyelv működésének biztosításáról” (elemző áttekintés). Törökbálint: Termini Egyesület 92.o

⁵⁵ Magyarország Konzulátusa Beregszász, MTI: Magyarország nem engedni, hogy az Ukrajnában élő magyar közösség hátrányosabb helyzetbe kerüljön, 2017. március 31. (<https://beregszasz.mfa.gov.hu/news/magyarorszag-nem-engedni-hogy-az-ukrajnaban-elo-magyar-koezoesseg-hatranynosabb-helyzetbe-keruljoen>)

2017 szeptembere óta, amikor az ukrán parlament elfogadta az oktatási törvényt, Magyarország szerint Ukrajna számos területen visszalépett a nemzeti kisebbségek jogainak – különösen a nyelvi és oktatási jogok – érvényesülése terén. A magyar kormánynak és a kárpátaljai magyar közösségnek is az az érdeke, hogy valamilyen módon megállapodjon Ukrajnával ezeknek a jogoknak a visszaszerzésében. Szijjártó Péter e hónapban azt nyilatkozta erről az MTI-nek, hogy garantálják, hogy Ukrajnában mindez fájni fog és hogy szerintük a törvény aláírása szégyen és gyalázat.⁵⁶

Románia és Magyarország is bírálta a törvényt, és szerinte sérti a magyar és a román kisebbség jogait. Románia enyhébb álláspontot képviselt, mint Budapest. Emellett a törvény ellen Lengyelország, Bulgária és Görögország is tiltakozott. Például Ihor Dodon moldovai elnök felszólította Ukrajnát az "igazságtalan oktatási törvény" feladására. Az orosz külügyminisztérium pedig általánosságban kijelentette, hogy "a jelenlegi ukrán törvényhozók fő célja Ukrajna orosz ajkú lakosok milliói érdekeinek maximális korlátozása, az egynemzetiségű nyelvrendszer erőszakos létrehozása egy multinacionális államban."⁵⁷

Az országok közötti konfrontáció tetőpontja 2017-2018-ban volt, de Zelenszkij alatt sem javultak jelentősen a kapcsolatok – Ukrajna többször megtiltotta a magyar politikusok belépését, 2021-ben pedig Magyarország megegyezett Oroszországgal, hogy Ukrajnát megkerülve szállít gázt. 2022-ben az Ukrajna elleni teljes körű orosz támadás kezdete óta rendszeres konfliktusok vannak Budapest és Kijev között, amiért Orbán kormánya eltorlaszolta az orosz energiaszektor elleni szankciókat és beavatkozik Oroszország elszigeteltségébe. Zelenszkij elnök és más magas rangú ukrán tisztviselők bírálják ezt az álláspontot.

Szakértők megjegyzik, hogy a magyar kormány Ukrajnával szembeni politikájában kulcsszerepet játszik Orbán Oroszországhoz való hozzáállása. Bár az ukrajnai magyar közösség (kb. 150 000) kisebb, mint a hasonló romániai (több mint 1 millió), szlovákiai (kb. 500 000) és szerbiai (250 000) magyar közösség, mégis a magyar közösség került Orbánék figyelmének középpontjába. Az összes szomszédos országban élő magyar közösségek védelme a magyar külpolitika egyik fő iránya. A Magyarországon kívül élő magyarok többsége Orbán pártjára szavaz a választásokon, és ehhez ő is mindenben hozzájárul.

⁵⁶ MTI: Ukrán oktatási törvény - Szijjártó: Ukrajnának ez fájni fog. MTI Archívum, 2017. szeptember 26. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>)

⁵⁷ http://www.polukr.net/uk/blog/2017/09/ugorshhina-obicyaye-blokuvati-zblizhennya-ukrayini-z-yes-cherez-zakon-pro-osvitu-zayava/?fbclid=IwAR1_m_pBdkrXdHC5NSYhejE2bMaOBfiRZYMpeHXlb0gYJcpLEVEUYkTKIYs

Rácz András magyar politológus, a Német Nemzetközi Kapcsolatok Tanácsának szakértője megjegyzi "Az Ukrajnával szembeni kemény politikát arra használják, hogy a külföldön élő kisebbségeket a választásokon a maguk javára mozgósítsák. A romániai vagy szlovákiai magyaroknak Ukrajnát állítják példának, hogy az ők érdekei miatt aggódnak. Tehát az Ukrajnával szembeni politika egy eszköz, nem cél."

Lehetséges-e a kapcsolatok javítása?

Dmitro Tuzsanskij ukrán újságíró és politikai elemző szerint az ukrán-magyar kapcsolatok zsákutcájából való kiút kizárólag Magyarország Oroszország-politikájának változásán múlik. "Attól függ, hogy Magyarország veszélyként fogja-e fel Oroszországot. A második tényező, hogy Magyarország mennyire marad euroatlanti, ha továbbra is elszigetelődő, nyugatellenes álláspontot foglal el, akkor minimális lesz a megértés esélye" – magyarázza a szakértő. Tuzsanskij nem biztos abban, hogy a nyelvi és oktatási kérdésekben Magyarországnak tett engedmények is változásokat hozhatnak. Az ukrán szakember mindeközben azt javasolja, hogy Ukrajna álláspontját tegyék érthetőbbé a magyarok számára, kifejtve, hogy Ukrajna nem asszimilálni, hanem integrálni akarja a kárpátaljai magyarokat.

Rácz András szerint azokban a szektorokban érdemes megkísérelni az együttműködés kialakítását, ahol lehetőség van arra, hogy az ukrán társadalmat tájékoztassák a valós magyarországi helyzetről, és fordítva, a magyarokat az ukrainai helyzetről. Ellenkező esetben Oroszország profitál a két ország közötti kapcsolatok válságából.⁵⁸

⁵⁸ Georgij Erman: Miért van Magyarországnak ilyen politikája Ukrajnával szemben, és lehetséges-e ezen változtatni. BBC News Ukrajna, 2022. augusztus 11. (<https://www.bbc.com/ukrainian/features-62472746>)

Összefoglalás

Magyarország nyilatkozatai alapján arra a következtetésre jutottam, hogy a kapcsolatuk romlásában tényleg a 2017-ben hozott nyelvtörvény hozta a legnagyobb változást, ez után romlott meg nagyon a kapcsolatuk.

2022-re a gyakorlatilag az eredetileg kétszereplős történet többszereplőssé válik. Az ukrán-magyar viszony bekerül egy nagyhatalmi háborúba, bekerül az Európai Unió, Oroszország és az Egyesült Államok viszonyába, ezeknek az erőterébe.

Az Ukrajnával való viszony Magyarország szempontjából nemcsak az Európai Unióban való együttműködést határozza meg, hanem a V4-ek együttműködését is. A V4 gyakorlatilag V3 Ukrajna kapcsán, mert olyan nagy a véleménykülönbség az országok között, és az álláspontok nem akarnak közeledni. Mindezek oka a február 24-én kitört háború, ami így új fejezetet nyitott a két ország kapcsolatában. A helyzet nehéz mert az egyik oldalon az van, hogy Ukrajnát most segíteni kell a háborúban, mindenki azon gondolkodik, hogy ha Ukrajna túl lesz a háborún akkor az európai integrációnak a része legyen, de akkor viszont a kisebbségre vonatkozó hátrányos törvényeket végleg meg kell szüntetni.

Véleményem szerint mindkét félnek visszafogottabbnak kellene lennie, de az látszik, hogy azok az intézkedések, amelyek eddig eredetileg szinte kizárólag csak az oroszokra irányultak, azok most már lényegében a magyarok ellen is irányulnak és nem csak amiatt, mert nem tud ilyen szempontból különbséget tenni és így a magyarokat is eltalálja, hanem kifejezetten amiatt mert rossz a magyar ukrán viszony. A kapcsolat javítása a kisebbségek szempontjából nagyon fontos lenne mert a mostani helyzet a kárpátaljai magyar kisebbség helyzetét jelentősen rontja. Ezen konfliktus következtében sokkal hátrányosabb helyzetbe kerülnek, helyzetük nemhogy javult, hanem folyamatosan romlik az országok közötti viszony miatt.

Ahhoz, hogy javítani tudjanak mindkét félén nagyon sok múlik. A mostani rendkívüli helyzet ezt természetesen nagyon megnehezíti, ami pedig olyan állapotokat eredményez, amelyek hosszú távon nem fenntarthatóak. A két ország közötti viszonylag ígéretesnek induló viszony, amiben ugyan mindig volt hullámváz, 2014-től jó irányba mozdult el, aztán 2017 után van egy visszaesés, egy gyors romlás, amit a háború most még jobban felerősített.

Ahogy 2014-ben, úgy 2022-ben is a magyar kormány álláspontja az, hogy elítéli Oroszország Ukrajna elleni agresszióját, de nem ért egyet az Oroszország ellen hozott szankciókkal. A már egyébként is elromlott viszony így radikálisan romlik tovább, és szül további konfliktusokat a két ország között. Sokszor úgy tűnik, hogy Magyarország inkább az orosz álláspontot képviseli, ami nagy mértékben rontja az Ukrajjával való viszonyt, és ez, ahogy azt már többször említettem, a kárpátaljai magyar kisebbség helyzetét tekintve mindenképp negatív következményekkel jár.

A jövőre tekintve két típusú forgatókönyvet tudnék elképzelni a javulás céljából. Magyarország álláspontja csak abban az esetben változna, ha Ukrajna módosítaná a kisebbségekkel kapcsolatos törvényét. Ukrajna részéről pedig akkor változna a helyzet, ha Magyarország ténylegesen segítené Ukrajját a háborúban, nem akarna vétózni segítségnyújtásokat, mert ezzel a politikai állásponttal a kapcsolatuk csak rosszabb lesz. Ha odaállnának az ukránok mellé, lehetséges, hogy Ukrajna engedne a követeléseknek, de így nehezebb lesz kérnie a Magyar Kormánytól bármit is Ukrajjától. Mindezek ellenére, az új nyelvtörvény, amit most 2022 decemberében az ukrán elnök aláírt, – Feledy Botond külpolitikai szakértő szavaival élve, a labdát átdobták Budapest térfelére, miszerint feloldhatnánk a blokkolást – egyelőre nem történt pozitív változás a viszonyban. Az újonnan elfogadott nyelvtörvényre, ami annak a feltétele, hogy Ukrajna tárgyalhasson az Európai Unióval a csatlakozásról, a magyar külügyminisztérium azt közölte, hogy hiába fogadták el Ukrajjában a nyelvtörvényt, a magyar kormány nem járul hozzá a NATO és Ukrajna együttműködéséhez. Szerintük a törvénynek csak a neve változott meg.⁵⁹ A törvényben az szerepel, hogy minden Ukrajjában élő nemzeti kisebbséghez tartozó személyt megillet önazonosságához, az egyesülési és békés gyülekezési szabadsághoz, a nézet, a meggyőződés-, a gondolat-, a beszéd-, a lelkiismeret- és a vallásszabadsághoz való jog, valamint részt vehet a politikai, gazdasági és társadalmi életben. Joga van a nemzetiségi nyelvhasználatra és a közösség kulturális identitásának megőrzésére. Brenzovics László, a KMKSZ elnöke is kritizálta a törvényt, amely szerint ellentétes az ukrán alkotmánnyal, mert szűkíti a korábban meglévő jogokat, „Hogyha azt mondjuk, hogy a korábbi törvények biztosították az anyanyelven történő oktatást az óvodától az egyetemig, akkor ez nem biztosítja. Így a nyelvhasználatban is jóváhagyja azokat a rendkívüli szűkítéseket, amelyek történtek az ukrán nyelvtörvény elfogadásában. Vagy pedig

⁵⁹ Kéri Barna: Hiába törölték el a sokat kritizált ukrán nyelvtörvényt, a magyar kormány szerint semmi sem változott. RTL, 2022. december 15. (<https://rtl.hu/hirado/2022/12/15/ukrajna-magyarorszag-nyelvtorveny>)

a média vonatkozásában is jóváhagyja azokat a szűkítéseket, amelyek hátráltatják a média fejlődését” – mondta a Kossuth Rádióban.⁶⁰

Habár a törvény minden kisebbséget érint, mégis Magyarország az, amely leghangosabban áll ki ellene. Ma minden Ukrainában élő kisebbség anyaországa feltétel nélkül Ukrajna mellett áll, Magyarország azonban nem képviseli ezt az álláspontot. Ebből következik a kérdés, hogy Magyarországnak megéri-e a törvényből adódó konfliktus, és vajon milyen érdek áll mögötte?

⁶⁰ Ráti Emese: Magyarokat is érintő törvényt fogadtak el az ukránok, de nem mindenkinek tetszik. index, 2022. december 18. (<https://index.hu/kulfold/2022/12/18/nemzeti-kisebbségek-ukran-parlament-torveny-brenzovics-laszlo/>)

Felhasznált irodalom

1. 1995. évi XLV. törvény a Magyar Köztársaság és Ukrajna között a jószomszédság és az együttműködés alapjairól Kijevben, az 1991. évi december hó 6. napján aláírt Szerződés kihirdetéséről. <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=99500045.tv> *Letöltés ideje: 2022. október 28.*
2. Csernicskó István – Fedinec Csilla (2015): Nyelvpolitika Ukrajnában. Magyar Nyelvőr. 145–156. oldal
3. Csernicskó István – Hires-László Kornélia – Karmacsi Zoltán – Márku Anita – Máté Réka – Tóth-Orosz Enikő (2020b): Tévíút az ukrán nyelvpolitikában Ukrajna törvénye „Az ukrán, mint államnyelv működésének biztosításáról” (elemző áttekintés). Törökbálint: Termini Egyesület
4. Csernicskó, István és Melnyik, Svitlana (2007) Az ukránai kisebbségek és a nyelvi oktatás. In: Magyarok a Tisza-forrás környékén. PoliPrint, Ungvár, 120-148 oldal
5. G.M.: Újabb magyar-ukrán diplomáciai csörte. Népszava, 2019. július 05. (https://nepszava.hu/3042133_ujabb-magyar-ukran-diplomaciai-csorte) *Letöltés ideje: 2022. november 29.*
6. Georgij Erman: Miért utasították ki a magyar konzult Ukrajnából: a konfliktus története. BBC News Ukrajna, 2018. október 4. (<https://www.bbc.com/ukrainian/features-45720660>) *Letöltés ideje: 2022. december 7.*
7. Georgij Erman: Miért van Magyarországnak ilyen politikája Ukrajnával szemben, és lehetséges-e ezen változtatni. BBC News Ukrajna, 2022. augusztus 11. (<https://www.bbc.com/ukrainian/features-62472746>) *Letöltés ideje: 2022. december 7.*
8. Jeszenszky Géza (2019): Az 1991-es magyar–ukrán alapszerződés jelentősége (»KIJEVI CSIRKE« (Geo)politika a mai Ukrajnában, szerk.: Fedinec Csilla, MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont, Kalligram, Budapest.
9. Kéri Barna: Hiába törölték el a sokat kritizált ukrán nyelvtörvényt, a magyar kormány szerint semmi sem változott. RTL, 2022. december 15. (<https://rtl.hu/hirado/2022/12/15/ukrajna-magyarorszag-nyelvtorveny>) *Letöltés ideje: 2023. január 7.*
10. Kottász Zoltán: Nincs magyar külpolitika magyar nemzetpolitika nélkül, Magyar Nemzet, 2021. május 21. (<https://magyarnemzet.hu/kulfold/2021/05/nincs-magyar-kulpolitika-magyar-nemzetpolitika-nelkul>) *Letöltés ideje: 2022. december 29.*

11. KSH, www.ksh.hu. *Letöltés ideje: 2022. október 20.*
12. Külgazdasági és Külügyminisztérium/MTI: Magyarországi ukrán befektetések ösztönzésére rendeztek gazdasági fórumot Kijevben. kormány.hu, 2015.május14. (<https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/gazdasagdiplomaciaert-felelos-allamtitkar/hirek/magyarorszagi-ukran-befektetesek-osztonzesere-rendeztek-gazdasagi-forumot-kijevben>) *Letöltés ideje: 2022. október 20.*
13. Külgazdasági és Külügyminisztérium: V4-támogatás Ukrajnának. kormány.hu, 2016.április 12. (<https://2015-2019.kormany.hu/hu/kulgzdasagi-es-kulugyminiszterium/biztonsagpolitikai-es-nemzetkozi-egyuttmukodesert-felelos-allamtitkar/hirek/kiemelt-figurelemmel-kell-tamogatniuk-a-kormanyoknak-a-kis-es-kozepvallalkozasokat>) *Letöltés ideje: 2022. október 20.*
14. Magyarország Konzulátusa Beregszász, MTI: Magyarország nem engedi, hogy az Ukrajnában élő magyar közösség hátrányosabb helyzetbe kerüljön, 2017. március 31. (<https://beregszasz.mfa.gov.hu/news/magyarorszag-nem-engedni-hogy-az-ukrajnaban-elo-magyar-koezoesség-hatranynosabb-helyzetbe-kerueljoen>) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
15. Magyarország Nagykövetsége Kijev (<https://kijev.mfa.gov.hu/page/gazdasagi-kapcsolatok>) *Letöltés ideje: 2022. október 20.*
16. Márkos Imre Örs, MTI: Külügyminisztérium: Az ukrán vezetők ne vádolják alaptalanul Magyarországot. Origó, 2017. július 17. (<https://www.origo.hu/nagyvilag/20190717-az-ukran-vezetok-ne-vadoljak-alaptalanul-magyarorszagot.html>) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
17. MTI: Az új ukrán elnökkel tárgyalt Orbán Viktor Kijevben. karpataljalap.net, 2014. június 7. (<https://karpataljalap.net/2014/06/08/az-uj-ukran-elnokkel-targyalt-orban-viktor-kijevben>)
18. MTI: Magyar Levente: a kormány arra kéri ukrán partnereit, hagyjanak fel a kárpátaljai magyar intézmények vegzálásával. MTI Archívum, 2017.április 7. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
19. MTI: Magyarországi ukrán befektetések ösztönzésére rendeztek gazdasági fórumot Kijevben. MTI Archívum, 2015. május 14. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. október 20.*

20. MTI: Navracsics lefordította a Die Weltnek, mi jár Orbán fejében. hvg.hu, 2014. szeptember 5.
(https://hvg.hu/itthon/20140905_Navracsics_leforditotta_a_Die_Weltnek_mi) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
21. MTI: Szijjártó Kijevben: Határozott elvárásunk Ukrajnával szemben a magyar kisebbség jogainak szavatolása, karpataljalap.net, 2017. április 11.
(<https://karpataljalap.net/2017/04/11/szijjarto-kijevben-hatarozott-elvarasunk-ukrajnaval-szemben-magyar-kisebbsseg-jogainak>) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
22. MTI: Szijjártó: az ukrán kormány világos jelét adta, hogy komolyan gondolja a rend biztosítását Kárpátalján. MTI Archívum, 2015. szeptember 9.
(<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
23. MTI: Szijjártó: Magyarország a kapcsolatok rendezését javasolja az új ukrán#<vezetésnek - BŐVÍTETT (új: a felszólalás részletei. MTI Archívum, 2019. július 3.
(<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
24. MTI: Szijjártó: Magyarország az Ukrajnával való jószomszédi kapcsolatok#<helyreállításában érdekelt. MTI Archívum, 2020.szeptember 23.
(<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
25. MTI: Szijjártó: Ne akarja megmondani az ukrán kormány, hogy mi a jó a kárpátaljai magyaroknak. kmksz.com.ua, 2017. november 13.
(<https://kmksz.com.ua/2017/10/13/szijjarto-ne-akarja-megmondani-az-ukran-kormany-hogy-mi-jo-karpataljai-magyaroknak/>) *Letöltés ideje: 2022. november 12.*
26. MTI: Ukrán oktatási törvény - Szijjártó: jogi garancia kell arra, hogy az ukrán kormány konzultál a kárpátaljai magyarokkal. MTI Archívum, 2018. január 24.
(<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. november 13.*
27. MTI: Ukrán oktatási törvény - Szijjártó: Kijevnek eleget kell tennie nemzetközi kötelezettségeinek. MTI Archívum, 2017.november 24.
(<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. november 13.*

28. MTI: Ukrán oktatási törvény - Szijjártó: Ukrajnának ez fájni fog. MTI Archívum, 2017. szeptember 26. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. november 13.*
29. MTI: Ukrán válság - Szijjártó Péter: Magyarországnak stabil, erős Ukrajnára van szüksége. MTI Archívum, 2014. december 19. (<https://archiv1988tol.mti.hu/Pages/HirSearch.aspx?Pmd=1>) *Letöltés ideje: 2022. november 13.*
30. Olekszandr Lashchenko: Ukrajna-Magyarország konfliktus: Orbán csapdája vagy Kijev hálátlansága? РадіоСвобода, 2021. január 19. (<https://www.radiosvoboda.org/a/ukraine-hungary-orban/31051620.html>)
31. Paládi Renáta: A magyar–ukrán kétoldalú kapcsolatépítés az 1991 májusában aláírt kétoldalú egyezmények tükrében (<https://ujkor.hu/content/magyar-ukran-ketoldalukapcsolatepites-az-1991-majusaban-alairt-ketoldaluegyezmenyek-tukreben>) *Letöltés ideje: 2022. október 28.*
32. Political Capital: V4+Ukrajna, vagy V5? 2018. június 31. (https://www.politicalcapital.hu/konyvtar.php?article_read=1&article_id=2275) *Letöltés ideje: 2022. december 12.*
33. Ráti Emese: Magyarokat is érintő törvényt fogadtak el az ukránok, de nem mindenkinek tetszik. index, 2022. december 18. (<https://index.hu/kulfold/2022/12/18/nemzeti-kisebbsgek-ukran-parlament-torveny-brenzovics-laszlo/>) *Letöltés ideje: 2023. január 7.*
34. Sofia Milevszkaja: "Úgy tűnik, hogy valaki félreértette": Klimkin a Magyarországgal kapcsolatos útlevelebotrány fő problémáját nevezte meg. Znaj.ua, 2018. szeptember 21. (<https://znaj.ua/ru/politics/174975-zdayetsya-dehto-nedochuv-klimkin-nazvav-golovnu-problemu-pasportnogo-skandalu-z-ugorshchinoyu>) *Letöltés ideje: 2022. november 20.*
35. Spirk József: A kijevi külügy szerint Szijjártó Péter beavatkozott az ukrainai választásba. 24.hu, 2020. október 25. (<https://24.hu/kulfold/2020/10/25/a-kijevi-kulugy-szerint-szijjarto-peter-beavatkozott-az-ukrajnai-valasztasba/>) *Letöltés ideje: 2022. november 29.*
36. Stepanenko, Viktor: Identities and Language Politics in Ukraine: The Challenges of Nation-State Building. In: Daftary, Farimah – Grin, François (eds.) (2003): Nation-Building Ethnicity and Language Politics in transition countries. Budapest: Local Government and Public Service Reform Initiative – Open Society Institute. 109–135 oldal
37. Ukrajna Magyarországi Nagykövetsége (<https://hungary.mfa.gov.ua/hu/nagykovetseg>) *Letöltés ideje: 2022. december 20.*
38. Ukrstat, www.ukrstat.gov.ua. *Letöltés ideje: 2022. december 20.*

39. Договір про основи добросусідства та співробітництва між Україною і Угорською Республікою (https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/348_004#Text) *Letöltés ideje: 2022. november 3.*
40. Закон України «Про засади державної мовної політики». (<https://zakon.rada.gov.ua/go/5029-17>) *Letöltés ideje: 2022. november 3.*
41. Закон України «Про засади державної мовної політики». <https://zakon.rada.gov.ua/go/5029-17> *Letöltés ideje: 2022. november 3.*
42. Закон України «Про освіту». <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> *Letöltés ideje: 2022. november 3.*
43. Київ відреагував на заяву Угорщини про автономію на Закарпатті. 2014. május 13. (<https://www.volynnews.com/news/policy/kyiv-vidreahuvav-na-zaiavu-uhorshchyny-pro-avtonomiiu-na-zakarpatti-/?fbclid=IwAR2-iS3BCCjNzpQJhtArFrBxSlL0R3UsjWPCl99nkGpY9mCEWpNGiZqwAUI#comments>) *Letöltés ideje: 2022. október 29.*
44. Постанова Верховна Рада України „Про Заяву Верховної Ради України щодо гарантії прав кримськотатарського народу у складі Української Держави” від 20.03.2014 № 1140-VII. (<http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1140-vii>) *Letöltés ideje: 2022. október 29.*
45. Проект Закону про освіту (http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=58639) *Letöltés ideje: 2022. október 29.*

Ábrák jegyzéke

1. 1. ábra. Ukrajna és Magyarország konfliktusai 2014-2020-ig (https://www.slovoidilo.ua/2020/10/29/infografika/polityka/ukrayina-uhorshhyna-yaki-konflikty-vynykaly-mizh-derzhavamy-2014-2020-rokax?fbclid=IwAR09byu_W8xGN1VkmtdG4Y-2MePKLo8VeazjgFHUymb_KIS4xenDvpX09IE)
2. 1. táblázat. Ukrajna lakosságának nemzetiségi összetétele 2001. évi népszámlálás szerint (Csernicskó, István és Melnyik, Svitlana (2007) Az ukrajnai kisebbségek és a nyelvi oktatás. In: Magyarok a Tisza-forrás környékén. PoliPrint, Ungvár, pp. 120-148)
3. 2. táblázat Ukrajna lakossága anyanyelv szerint a 2001. évi census adatai alapján (Csernicskó, István és Melnyik, Svitlana (2007) Az ukrajnai kisebbségek és a nyelvi oktatás. In: Magyarok a Tisza-forrás környékén. PoliPrint, Ungvár, pp. 120-148)